

Ключевые слова: фразеологическое значение, денотативное значение, слова-концепты, перенос смыслов, восприятие, понимание.

Mysan I.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PERCEPTION AND MASTERY BY PRESCHOOLERS OF THE NATIVE'S LANGUAGE IDIOMS

This article is devoted to psycholinguistic problems of perception and understanding (listening) by children of a preschool age of the native language idioms, highlighting of features of understanding of figurative meaning of phrases according to semantic criterion and corresponding parameters: a) recognizing of the direct meaning of phraseological word-components; b) understanding of figurative meaning of phraseological units; c) understanding of meaning of phraseological units with the words-concepts.

Keywords: phraseological meaning, denotative meaning, words-concepts, transferring of meaning, perception, understanding.

УДК: 159.9.-051

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГА ДО СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ

Павлюк Н.

У статті представлено основні теоретичні наробки з питань вивчення особливостей психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками, які визначаються функціонуванням мотиваційного, когнітивного та діяльнісного структурних компонентів зазначеної готовності студентів напряму підготовки «Початкова освіта» до взаємодії з сім'ями майбутніх вихованців.

Ключові слова: психологічна готовність, співпраця вчителів та батьків, мотиваційний структурний компонент психологічної готовності, когнітивний структурний компонент психологічної готовності, діяльнісний структурний компонент психологічної готовності, системоутворюючі фактори.

Актуальність дослідження. Важливість дослідження питань психологічної готовності студентів напряму підготовки «Початкова освіта» до взаємодії з батьками, постає з положення про роль цієї сфери для визначення рівня кваліфікації майбутнього педагога, який здійснюється в співпраці з сім'ями молодших школярів у процесі їх адаптації до нових умов життєдіяльності дитини. Сьогоднішня відзначається розширенням інформаційного середовища, яке надає можливість майбутнім учителям у процесі навчання отримувати філософські, психологічні, історико-культурологічні знання з питань взаємодії педагога з сім'ями дітей. Однак, стійка тенденція, яка домінує останнім часом у навчальних програмах з психолого-педагогічних дисциплін, полягає у інтелектуалізації навчального процесу і разом з тим, у виявленні недостатньої уваги до розвитку

операційональної сторони психологічної готовності майбутніх учителів до співпраці з сім'єю. За умов дії зазначених чинників, з однієї сторони наповнюється та розширюється знаннева структура психологічної готовності студентів до співпраці з батьками, з другої – діяльнісна структура залишається на рівні віртуального осмислення проблеми та поза ситуації включення майбутніх вчителів у реальну взаємодію з батьками молодших школярів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Основна ідея дослідження полягає у вивченні особливостей психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками, які визначаються функціонуванням мотиваційного, когнітивного та діяльнісного структурних компонентів зазначеної готовності студентів напряму підготовки «Початкова освіта» до взаємодії з сім'ями майбутніх учнів. Дослідження виконується відповідно до тематичного плану наукових досліджень Київського університету імені Бориса Грінченка «**Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти**» (державний реєстраційний номер 0110u006274).

Мета статті полягає у визначенні та характеристиці змісту структурних компонентів психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками у процесі професійної підготовки студентів напряму підготовки «Початкова освіта».

У зв'язку з цим особливої актуальності набувають проблеми: 1) визначення поняття психологічної готовності психологічної готовності майбутніх учителів до співпраці з батьками дітей; 2) характеристика структури окресленої готовності у єдності прояву її структурних компонентів: мотиваційного, когнітивного та діяльнісного.

Виклад основного матеріалу статті. Соціально-економічні та політичні зміни в Україні призвели до необхідності реформування та

модернізації освіти. Успішність освітніх реформ (реалізація нової редакції «Базового компонента дошкільної освіти», запровадження нового «Державного стандарту початкової загальної освіти» та ін.) залежить насамперед від запровадження європейських стандартів до вищої освіти, зокрема підвищення якості педагогічної освіти. Також важливим є активне залучення до цього всіх учасників навчально-виховного процесу, до яких згідно із Законом України «Про освіту» належать також «батьки або особи, які їх замінюють, батьки - вихователі дитячих будинків сімейного типу». Постає проблема забезпечення єдності та взаємозв'язку школи, сім'ї і громадянськості у вирішенні завдань сучасної освіти, сімейного і громадського виховання підростаючого покоління. Особливо важливим це є для початкової школи, зважаючи на ускладнення і розширення змісту початкової загальної освіти (наприклад, вивчення іноземної мови з 1-го класу, основ інформатики – з 2-го класу).

Якісне виконання завдань виховання, розвитку і навчання учнів початкової школи можливе лише за умови тісної психологічної взаємодії і педагогічної співпраці учителя з батьками учнів, адже для дитини учитель є безумовним авторитетом, а батьки продовжують відігравати провідну роль у житті молодшого школяра. Важливо є також те, що в цей період батьки активно цікавляться шкільними справами, мають потребу у спілкуванні з учителем, проявляють готовність до співпраці з ним, надають йому допомогу у створенні сприятливого освітнього середовища, організації навчання, виховання і відпочинку дітей.

Зміст педагогічної діяльності вчителя має спрямовуватись на підвищення готовності батьків до виховання і навчання дітей, на усвідомлення ними важливості відповідального батьківства, на передачу всім дорослим членам родини певної психолого-педагогічної, фізіолого-гігієнічної, правової інформації, на формування в них відповідних практичних умінь і навичок.

Діяльність батьків і педагогів заради інтересів дитини буде успішною лише в тому випадку, якщо вони стануть союзниками, що дасть їм змогу краще пізнати дитину, побачити її в різних ситуаціях, що допоможе дорослим усвідомити індивідуальні особливості дітей, розвивати їхні здібності, формувати ціннісні життєві орієнтири, попереджати негативні прояви в поведінці. Важливими завданнями в діяльності педагогів є налагодження партнерських взаємин і спільних інтересів з родиною кожного учня, створення атмосфери довіри, взаєморозуміння, взаємодопомоги, співтворчості у вихованні та навчанні підростаючого покоління.

Останнім часом спостерігається певне звуження цього аспекту діяльності освітнього закладу і вчителя, самоусунення педагогічних колективів від роботи з сім'ями учнів. Як наслідок виникає відчуження сім'ї від загальноосвітньої школи, педагогів – від батьків, родини – від інтересів творчого і вільного розвитку особистості дитини.

Організація роботи з батьками в сучасному освітньому закладі має здійснюватися за такими основними напрямами:

- вивчення сімей, їх виховного потенціалу;
- включення батьків, усіх дорослих членів родини у навчально-виховний процес як його рівноправних учасників, інтеграція зусиль і гармонізація взаємин педагогічного колективу і батьківської громадськості в створенні сприятливих умов для ефективної роботи освітнього закладу;
- формування педагогічної культури сучасної сім'ї та організація психолого-педагогічної просвіти батьків;
- організація роботи з сім'єю шкільного психолога, соціальних педагогів, шкільного лікаря, бібліотекаря, вчителів - предметників, вихователів.

Організація роботи з батьками в освітньому закладі - багатоаспектна і має значні педагогічні можливості. Успіх в організації роботи великою мірою залежить від особистості й авторитету вчителя, його професійності, високих

моральних, людських якостей, уміння спілкуватися з батьками, колегами, дітьми.

Здійснений аналіз відповідних джерел з педагогічної та вікової психології дав можливість констатувати, що на етапі демократизації суспільного життя світовий та вітчизняний досвід наукових досліджень з окресленої проблеми доводить, що особливе місце у структурі професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до співпраці з батьками займає психологічна готовність (В. Алаторцев, В. Венда, Ф. Генев, П. Горностаї, В. Маришук, Є. Мілерян, Л. Нерсисян, С. Ніколаєнко, К. Платонов, В. Пономаренко, А. Пуні, В. Пушкін, П. Рудик, Г. Середін, А. Столяренко та ін.)[1; 3; 4; 6].

У низці робіт (А. Марковою, Д. Фельдштейном, Е. Телегіною та ін.) розглядаються різні аспекти мотиваційної регуляція співпраці вчителя з батьками[2; 3].

У більшості праць (О. Абдулліна, Л. Вовк, В. Гриньова, М. Євтух, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Л. Кондрашова, О. Мороз, Л. Подоляк, Н. Половникова, В. Семиченко, В. Сластьонін, Г. Троцько, В. Шпак, О. Щербаків, В. Юрченко та ін.) перевага в процесі підготовки студентів надається їх загальній психолого-педагогічній готовності до професійно-педагогічної діяльності. Водночас, дослідники Г. Балл, Н. Кузьміна, С. Максименко, О. Мороз, В. Рибалко, В. Семиченко, С. Шандрук відзначають важливість формування психологічної готовності особистості вчителя до педагогічної діяльності; вчені А. Капська, І. Козубовська, Л. Коваль, Н. Комарова, Л. Міщик, Н. Стрельнікова вказують на необхідність підготовки педагогів до роботи з молоддю та членами їх сімей; науковці П. Блонський, І. Гребенніков, А. Макаренко, Г. Селевко, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, К. Ушинський, С. Шацький наголошують важливість вивчення аспектів співпраці учителя з батьками[1; 2; 3; 9].

У психолого-педагогічних працях М. Боришевського, Н. Кузьміна, Н. Литвинова, Б. Ломова, В. Панка, Н. Побірченко, Л. Хомич відображена думка про те, що завдання школи полягає в тому, щоб разом із батьками надати дітям можливість пошуку своєї індивідуальності, розвитку особистості[1; 3; 5].

Вказані процеси відображають новий підхід структурування педагогічного простору взаємодії вчителя початкових класів з батьками у роботах Н. Бугаєць (кандидатська дисертація «Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя до роботи з сім'єю учня», 2002), Т. Гущиної (сутність і структура готовності вчителя до взаємодії з неповною сім'єю школяра), Я. Журецького (взаємодія школи з сім'єю у залученні учнівської молоді до української національної культури), Н. Усманової (формування професійної готовності студентів ВНЗ до роботи з батьками учнів професійно-технічних училищ), Т. Шанскової (соціально-орієнтована підготовка майбутніх педагогів до роботи з батьками молодших школярів) та ін[1; 3; 5;10].

У педагогічній психології існує два підходи до трактування суті психологічної готовності: функціональний і особистісний. Готовність до діяльності як певний стан психічних функцій розглядається представниками першого підходу (Е. Мілерян, К. Платонов, А. Пуні, В. Пушкін, ін.). Будучи достатньо сформованим, цей стан забезпечує значні досягнення у здійснюваній діяльності. Психологічна готовність як результат підготовки до певної діяльності розглядається представниками другого підходу (Л. Долинська, К. Дурай-Новакова, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Г. Костюк, М. Левченко, С. Максименко, В. Моляко, О. Мороз, Д. Ніколенко, та ін.). В цьому випадку готовність трактують як інтегральне утворення особистості, яке об'єднує в собі мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий компоненти, знання, вміння, навички, особистісні якості, адекватні вимогам діяльності. Більшість із вище перелічених авторів стоять на позиції тісного взаємозв'язку функціонального стану і готовності як стійкої характеристики

особистості. М. Дьяченко і Л. Кандибович, говорячи про тимчасову і довготривалу готовність, підкреслюють, що тимчасова готовність є кожен раз створюваний функціональний стан довготривалої готовності [11].

За умов, коли постійно підвищуються вимоги до кваліфікації педагога, сучасний учитель початкової школи повинен не тільки бути всебічно розвинутою особистістю, мати ґрунтовну загальноосвітню підготовку, знання з психології і педагогіки, досконало володіти теорією і методикою окремої дисципліни, а й бути психологічно готовим до здійснення окремих аспектів педагогічної діяльності.

Говорячи про професійне становлення майбутнього учителя, вчені розглядають у єдності його духовну і психологічну сторони. Ставиться питання про те, що сьогодні суспільство чекає від випускників вузу сміливого творчого мислення, чіткого розуміння цілей державотворення, широкої професійної ерудиції, високої культури і суспільної активності. Зміст вузівської роботи повинен включати формування цих якостей у майбутніх педагогів. Цілком правомірними є вимоги до педагога щодо його організаторських здібностей, вміння працювати з людьми, об'єднувати у собі високу комунікативну культуру, професіоналізм і творчість.

Проблема формування готовності студентів до майбутньої педагогічної діяльності, зокрема до співпраці з батьками, є окремим питанням загальної системи підготовки спеціалістів та її психологічного забезпечення, вона акумулює численність проблем психологічної науки, пов'язаних із властивостями особистості, її психічними станами, потенційними можливостями, що обумовлюють успішність професійної підготовки.

Відтак, аналіз наукових джерел і осмислення психолого-педагогічного досвіду засвідчив, що існує об'єктивна суперечність між визнанням на теоретичному і практичному рівнях необхідності виявлення психологічних умов формування психологічної готовності майбутніх учителів до співпраці з батьками, як системоутворюючого чинника загальної готовності студентів до педагогічної діяльності. Тому вкрай необхідним є дослідження питань

характеристики структури психологічної готовності майбутніх вчителів до співпраці з батьками у єдності прояву таких її компонентів: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного.

Психологічна готовність включає в себе як важливий компонент потребу майбутнього учителя в професійному самовдосконаленні. "Вік живи – вік учись".

Справжній професіонал постійно вчиться, відчуває потребу постійно поповнювати свої знання, розвивати свої розумові здібності, вдосконалювати професійні навички. Щоб студент міг сам оцінити свою професійну підготовку, міг керувати своїм удосконаленням, не треба давати йому готових рецептів майбутньої професійної діяльності, а правильно орієнтувати його в самостійних пошуках цих рецептів. Достатня розвиненість, виразність і цілісне поєднання всіх компонентів забезпечать психологічну готовність студента до професійної діяльності.

Готовність випускника ВНЗ до професійної діяльності складається з таких блоків, як професійна орієнтація (готовність до професійного навчання), безпосередній процес опанування знаннями і вміннями у руслі відповідної професії (професійна готовність), наявність адекватних змісту діяльності якостей особистості (особистісна готовність), що забезпечують професійну адаптацію після завершення навчання до професії.

Отже, спираючись на сучасні дослідження з проблеми психологічної характеристики готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками, визначено таку її структуру: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти. Такий підхід дає можливість розглядати психологічну готовність майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками на рівні: 1) визначення цінності взаємодії вчителя початкової освіти з сім'єю для здійснення завдань навчально-виховного впливу під час практичних занять; 2) отримання студентами знань про особливості спілкування з батьками у процесі аудиторного навчання; 3)

включення майбутніх вчителів начальних класів у систему їх реальної співпраці з батьками протягом студентської практики.

Організація дослідження передбачає проведення експерименту в три етапи:

На першому етапі – здійснення теоретичного аналізу наявних підходів до вирішення проблеми психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками.

На другому етапі – здійснити емпіричного дослідження характеру функціонування мотиваційного, когнітивного та діяльнісного структурних компонентів психологічної готовності студентів напряму підготовки «Початкова освіта» до взаємодії з сім'ями майбутніх вихованців. Що передбачає визначити системуутворюючий фактор процесу підготовки майбутніх учителів до співпраці з батьками молодших школярів.

На третьому етапі – здійснити порівняльний аналіз ефективності розробленої програми з гармонізації структури психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками.

Висновки. Аналіз динаміки структури психологічної готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» в процесі їх включення у реальну взаємодію з сім'ями молодших школярів надає можливість: 1) виявити особливості функціонування мотиваційного, когнітивного та діяльнісного структурних компонентів психологічної готовності майбутніх учителів початкових класів у різних формах організації навчального процесу в системі вищої освіти; 2) розробити та апробувати тренінгові програми для студентів напряму підготовки «Початкова освіта» з їх підготовки до вирішення проблемних ситуацій реальної взаємодії з батьками вихованців; 3) доповнити програми педагогічної практики студентів напряму підготовки «Початкова освіта» завданнями формування навичок їх співпраці з сім'ями молодших школярів.

Перспективи та практичне значення дослідження. Можливість застосування результатів дослідження для студентів спеціальності

«Початкова освіта»в процесі їх включення у реальну взаємодію з сім'ями молодших школярів передбачає:

– дослідження структури психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками в процесі організації навчальної діяльності студентів напряму підготовки «Початкова освіта»;

– розробку методик дослідження рівнів розвитку психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до співпраці з батьками;

– розширення та збагачення підходів до розуміння особливостей формування психологічної готовності майбутніх учителів початкових класів до співпраці з батьками, що буде сприяти гуманізації взаємин між вчителем, батьками і дітьми;

– характеристику особливостей функціонування мотиваційного, когнітивного та діяльнісного структурних компонентів психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів;

– визначення психолого-педагогічних умов розвитку психологічної готовності студентів напряму підготовки «Початкова освіта» до вирішення проблемних ситуацій реальної взаємодії з батьками вихованців; 5) успішну адаптацію молодших школярів до шкільного навчання та оптимізації психолого-педагогічного процесу вищих навчальних закладів освіти, зокрема змісту програм з дисциплін «Психологія вищої школи», «Психологія сім'ї», «Педагогічна психологія».

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности / Г. А. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – №1. – С. 5–8.
2. Мілерян В. Є. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вузах : метод. реком. / В. Є. Мілерян – К. : Хрещатик, 2006. – 80 с.
3. Максименко С. Д. Професійне становлення молодого вчителя / С. Д. Максименко, Т. Д. Щербан. – Ужгород : Закарпаття, 1998. – 106 с.
4. Методологические проблемы развития педагогической науки [под ред. П. Р. Аутова и др.]. – М. : Педагогика, 1985. – 236 с.
5. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К. : Знання, 1989. – 48 с.
6. Психология личности: Словарь справочник / [под ред. П. П. Горностая и Т. М. Титаренко]. – К. : Рута, 2001. – 320 с.

7. Педагогічна майстерність: підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна]. – К. : Вища шк. , 1997. – 349 с.
8. Сімко Р. Т. Поняття готовності до професійної діяльності на сучасному етапі розвитку психологічної науки / Р. Т. Сімко // Проблеми сучасної психології. – 2011. – Вип. 13. – С. 415–425.
9. Юрченко В. І. Проблеми підготовки вчителя національної школи: етнопсихологічний ракурс / В. І. Юрченко // Освіта і управління. – 2004. – т. 7, число 2. – С. 103–113.
10. Чепелева Н. В. Діалогічно-орієнтований підхід до системи підготовки практичних психологів / Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель // Вісник ТЕПЮ. – Тернопіль, 1996. – С. 29–31.

Павлюк Н.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ ПЕДАГОГА К СОТРУДНИЧЕСТВУ С РОДИТЕЛЯМИ

В статье представлен основные теоретические исследования по вопросам изучения особенностей психологической готовности будущих учителей начальной школы к сотрудничеству с родителями, которые определяются функционированием мотивационного, когнитивного и деятельностного структурных компонентов означенной готовности студентов к взаимодействию с семьями будущих воспитанников.

Ключевые слова: *психологическая готовность, сотрудничество учителей и родителей, мотивационный структурный компонент психологической готовности, когнитивный структурный компонент психологической готовности, деятельностный структурный компонент психологической готовности, системообразующие факторы.*

Pavlyuk N.

THEORETICAL ANALYSIS of PROBLEM of PSYCHOLOGICAL READINESS of TEACHER to COLLABORATION with PARENTS

In the article, the psychological analysis of the basic theoretical researches on questions of study of features of psychological readiness of future teachers of initial school to the collaboration with parents. Which are determined functioning motivational, cognitive and operational of structural components of psychological readiness of future teachers to the collaboration with parents.

Keywords: *psychological readiness, collaboration of teachers and parents, motivational structural component of psychological readiness, cognitive structural component of psychological readiness, operational structural component of psychological readiness.*

УДК:159.9.-051

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СЬОГОДЕННИХ РЕАЛІЯХ ЖИТТЯ

Піроженко Т.

У статті представлено результати теоретичних та практичних досліджень процесу становлення ціннісних орієнтацій старшого дошкільника в умовах суспільного виховання. Визначено основні шляхи вирішення проблеми становлення ціннісних орієнтирів дитини дошкільного віку в сучасному суспільстві, які спрямовуються: посиленням уваги Держави до якості розвитку дитинства; гуманізацією соціокультурного середовища; збереженням простору дитячої субкультури.